

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ประชาธิปไตยกับความมีวินัยของพลเมือง
: กรณีโครงการเสริมสร้างวินัยในการจราจร

จัดทำโดย นายปิยะพันธ์ จัมปาสุต
รหัส ๖๐๐๕๒๕

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๕
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตยกับความมีวินัยของพลเมือง : กรณีโครงการเสริมสร้างวินัยในการจราจร

นายปิยะพันธ์ จัมปาสุด

บทคัดย่อ

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจะต้องยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมายดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองไม่ได้เฉพาะแต่การทำให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนเองมีเท่านั้น แต่ต้องหันมาสนใจที่จะสร้างให้พลเมืองเกิดตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ สันติสุขมีอิสระที่กระทำใด ๆ ภายใต้ขอบเขตกฎหมายโดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นจะต้องสร้าง “พลเมือง” ที่สามารถปกครองตนเองได้ ซึ่งทุกสังคมทุกประเทศต้องการเหมือนกัน และหากสังคมไทยมีประชาชนที่เป็นพลเมืองและเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงก็จะทำให้ประเทศพัฒนาก้าวหน้าและมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน

อุบัติเหตุทางถนนถือเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักของความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยสาเหตุสำคัญคือ การไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร และการมีพฤติกรรมเสี่ยงที่ขาดจิตสำนึก ดังนั้น การสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดต้นแบบที่ดีในเรื่องของพฤติกรรมการใช้รถใช้ถนน โดยการมีน้ำใจเอื้ออาทรบนท้องถนน ปฏิบัติตามระเบียบวินัยไม่ฝ่าฝืนกฎจราจร ตลอดจนไม่เป็นต้นเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งโครงการดังกล่าวจะสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและสะท้อนให้อุบัติเหตุทางถนนลดลงได้จริง ตลอดจนป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุในสังคมไทยอย่างยั่งยืนด้วยการมีวินัยในการจราจรของพลเมืองในสังคมไทย

คำสำคัญ ประชาธิปไตย ความมีวินัยของพลเมือง โครงการเสริมสร้างวินัยในการจราจร

ความนำ

การสร้างสมดุลระหว่างการใช้เสรีภาพ ความรับผิดชอบและความมีวินัย โดยเฉพาะการสร้างนิสัยให้เป็นผู้มีวินัยที่ควบคุมตัวเองได้ เพราะคำว่า วินัย หมายถึงข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติอย่างสมัครใจจนเป็นนิสัย วินัยเป็นสิ่งสำคัญมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองตนเอง ดังนั้น ถ้าประชาชนในชาติขาดความรับผิดชอบและไม่มีวินัยในตนเองแล้ว นั้นย่อมหมายถึงการไม่สามารถบังคับหรือควบคุมตัวเองให้อยู่ในกรอบ กติกาที่ตนเองและผู้อื่นร่วมกำหนดขึ้นได้ ซึ่งส่งผลทำให้ไม่สามารถที่จะใช้สิทธิในการปกครองอย่างเหมาะสมได้เช่นกัน ซึ่งการเป็นผู้มีวินัยนั้นยังเป็นผู้ที่มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ของตนด้วย คือ มีความรับผิดชอบต่อสถานภาพต่างๆ ที่ตนเป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของชุมชนของครอบครัว และพลเมืองของประเทศ ซึ่งการมีวินัยนี้มีความจำเป็นมากสำหรับสังคมไทย เพราะคนไทยโดยทั่วไปนั้นมักขาดวินัย แต่ชอบอิสระ ดังคำกล่าวที่ว่า "ทำอะไรตามใจคือไทยแท้" คนไทยจึงชอบหลบหลีกกฎหมาย หรือระเบียบสังคม เช่น การฝ่าฝืนกฎจราจร การหลีกเลี่ยงภาษี เป็นต้น

จากการประมาณการขององค์การอนามัยโลก (WHO) ใน พ.ศ. ๒๕๕๖ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอัตราส่วนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนสูงเป็นอันดับ ๒ ของโลก โดยมีอัตราการตายเท่ากับ ๓๖.๒ คนต่อประชากร ๑ แสนคน ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่สูงมาก จึงกล่าวได้ว่าคนไทยมีความเสี่ยงที่จะเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตาม อุบัติเหตุทางถนนไม่ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ที่ประสบภัยเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดความสูญเสียต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยโดยรวมอย่างมหาศาล เพราะการเสียชีวิตจากและบาดเจ็บทั้งทางกายและใจจากอุบัติเหตุ ทำให้ผู้ประสบภัยและครอบครัวสูญเสียผลิตภาพ ส่งผลกระทบต่อผลิตภาพโดยรวมของประเทศ นอกจากนี้ อุบัติเหตุยังก่อให้เกิดต้นทุนอื่น ๆ เช่น ต้นทุนในการดำเนินคดี ต้นทุนจากผลกระทบต่อสภาพการจราจร เป็นต้น แม้ว่าอุบัติเหตุทางถนนก่อให้เกิดความสูญเสียที่มีมูลค่ามหาศาล คนไทยจำนวนมากก็ยังขาดความตระหนักรู้ถึงภัยจากอุบัติเหตุทางถนนต่อตนเองและสังคมโดยรวม ซึ่งความไม่ตระหนักรู้ถึงความเสี่ยงของอุบัติเหตุจราจร ทำให้พฤติกรรมการใช้รถใช้ถนนเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุทางถนน รวมทั้งเป็นสาเหตุที่ทำให้อุบัติเหตุดังกล่าวมีความรุนแรง หนทางหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาเหล่านี้ คือการสร้างความตระหนักรู้ในด้านความปลอดภัยทางถนนแก่ประชาชน โดยการรณรงค์ด้านปัญหาความปลอดภัยทางถนนจึงเป็นสิ่งที่ควรจะทำอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกและระเบียบวินัยในการใช้รถใช้ถนนอย่างปลอดภัย ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด ซึ่งจะช่วยปรับพฤติกรรมการขับขี่ของคนอีกด้วย

๑. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

๑.๑ แนวคิดพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การปกครองใน “ระบอบประชาธิปไตย” เป็นการปกครอง ที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด แต่การปกครองระบอบ ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องสร้าง “พลเมือง” ให้สามารถปกครองตนเองได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น ซึ่ง “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” ประกอบด้วยลักษณะ ๖ ประการ คือ^๑

๑.๑.๑ รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้าน มีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิดหลักสิทธิเสรีภาพ

^๑ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) : พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ : ๒๕๕๕), หน้า ๑๔-๑๕.

และทำให้ประชาชนมีอิสรภาพคือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย คือเป็น อิสรชน ที่พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบได้ และไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจหรือภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” ของผู้ใด เด็กจะเป็น “ผู้ใหญ่” และเป็น “พลเมือง” หรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง เมื่อสามารถ รับผิดชอบต่อตนเองได้

๑.๑.๒ เคารพหลักความเสมอภาค ประชาธิปไตยคือระบอบการปกครองที่อำนาจ สูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน ดังนั้น ในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าประชาชนจะแตกต่างกันอย่างไร ทุกคน ล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ “พลเมือง” จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค และจะต้อง เห็นคนเท่าเทียมกัน คือเห็นคนในแนวระนาบ (horizontal) เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่นและเห็นคนอื่นเท่าเทียม กับตน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ถึงแม้จะมีการพึ่งพาอาศัย แต่จะเป็นไป อย่างเท่าเทียม

๑.๑.๓ เคารพความแตกต่าง เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมี เสรีภาพในประเทศของตนเอง ระบอบประชาธิปไตยจึงให้เสรีภาพและยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง อาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็น ทางการเมือง ดังนั้น เพื่อมิให้ความแตกต่างนำมาซึ่งความแตกแยกในสังคม

๑.๑.๔ เคารพสิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศทุกคนมี สิทธิเสรีภาพ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง หรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิผู้อื่น หรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิที่ กระทบกระทั่งกันจนไม่อาจจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพ สิทธิผู้อื่นและจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๑.๑.๕ เคารพกติกา ประชาธิปไตยต้องใช้กติกาหรือกฎหมายในการปกครองไม่ใช่ อำนาจใจหรือใช้กำลัง โดยทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกานั้น แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายหรือมีกติกา แต่หาก ว่าประชาชนไม่เคารพหรือไม่ปฏิบัติตามกติกาก็ห้าม ประโยชน์อันใดไม่ ระบอบประชาธิปไตยจึงจะประสบ ความสำเร็จได้ ต่อเมื่อมี “พลเมือง” ที่เคารพกติกา และยอมรับผลของการละเมิดกติกา “พลเมือง” จึงต้อง เคารพ “กติกา” ถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไข ไม่เล่นนอกกติกา และไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

๑.๑.๖ รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ประชาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครอง ตามอำเภอใจ หรือใครอยากจะทำอะไรก็ทำ โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม ดังนั้น นอกจากจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพ ของผู้อื่นและรับผิดชอบต่อผู้อื่นแล้ว “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยยังจะต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตน โดยรับผิดชอบต่อสังคมด้วย โดยเหตุที่สังคมหรือประเทศชาติมิได้เกิดขึ้นหรือแย่งโดยตัวเอง หากสังคมจะดีขึ้นได้ ก็ด้วยการกระทำของคนในสังคมและที่สังคมแย่งลงไปก็เป็นเพราะการกระทำของคนในสังคม “พลเมือง” จึง ต้องตระหนักว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน โดยต้องรับผิดชอบต่อ สังคมและมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม

๑.๒ แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน^๒ แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเป็น ๓ ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามี

^๒ สมถกัษณา ไชยเสรีฐ, การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบติดตามการบริหารงานตำรวจนครบาล, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต : ๒๕๕๙) หน้า ๑๔๒-๑๔๙,

ส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

๑.๒.๑ การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่า กิจกรรมที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้นมีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสถานะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่า ตนและผู้อื่นต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกัน ตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสาน ประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

๑.๒.๒ ทัศนคติ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม จะต้องปรับทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลา ยาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงจังต่อประชาชน ในขณะที่เดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

๑.๒.๓ การเป็นตัวแทน (Representation) การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

๑.๒.๔ ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วมนั้นต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างเชื่อมั่นถือ ตรีธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือว่าไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจ

ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

๑.๒.๕ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหา และการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้ อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้ว มักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้น ประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

๑.๒.๖ ฉันทามติ (Consensus) การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือ การที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกันลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันอย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

๑.๒.๗ การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในองค์กร คือ จะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกัน เป็นการสื่อสารแบบ ๒ ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านั้นนับว่า เป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว ก็จะเป็นกลไกที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุก ๆ คน

๑.๒.๘ ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไป เพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูกกว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกัน และเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุ ว่า ในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

๑.๒.๙ การประเมินผล (Appraisal) ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และซื่อสัตย์คนดี ส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมา ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาล ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

๑.๒.๑๐ ความโปร่งใส (Transparency) ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

๑.๒.๑๑ ความเป็นอิสระ (Independence) องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

๑.๒.๑๒ ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมี การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

๑.๒.๑๓ เครือข่าย (Network) ส่งเสริมให้มีการฉีกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาฉีกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องฉีกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึง

วัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์การการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม / องค์การต่าง ๆ ในชุมชน เข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์การการมีส่วนร่วมและ ชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคน และปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

๓. การนำแนวคิดของพลเมืองประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมไปสู่การจัดทำโครงการเสริมสร้างวินัยการจราจรเพื่อการลดอุบัติเหตุ ประชาธิปไตยจำเป็นจะต้องฐานรากที่สำคัญจากลักษณะของพลเมืองที่ดี โดยเฉพาะวินัยของพลเมืองในประเทศ ซึ่งการเสริมสร้างวินัยในการจราจรเป็นพื้นฐานสำคัญที่สะท้อนถึงลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ต้องมีวินัยและมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างวินัยของพลเมืองของไทย ดังกรณีของการจัดทำโครงการถนนสีขาวที่เป็นตัวอย่างของการประยุกต์แนวคิดของพลเมืองประชาธิปไตยและการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งประกอบด้วย การประสานความร่วมมือและแนวทางของการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๑ การบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน การดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการถนนสีขาว เพื่อการส่งเสริมสังคมด้านความปลอดภัยบนท้องถนน โดยบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ซึ่งมีภาคีเครือข่ายความปลอดภัย ประกอบด้วย

๓.๑.๑ ผู้ริเริ่มโครงการจากภาคเอกชน บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด

๓.๑.๒ ภาคีเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานตำรวจแห่งชาติและกรมการขนส่งทางบก

๓.๑.๓ ภาคีเครือข่ายการสนับสนุน Toyota Insurance Brokers : TIB และ บริษัทประกันภัยรถยนต์ ๙ แห่ง ได้แก่

๑) บริษัท กรุงเทพประกันภัย จำกัด (มหาชน)

๒) บริษัท วิริยะประกันภัย จำกัด (มหาชน)

๓) บริษัท ไอโออี กรุงเทพ ประกันภัย จำกัด (มหาชน)

๔) บริษัท มิตรสุข สุมิโตโม อินซัวรันซ์ จำกัด สาขาประเทศไทย

๕) บริษัท นวกิจประกันภัย จำกัด (มหาชน)

๖) บริษัท ประกันภัยไทยวิวัฒน์ จำกัด (มหาชน)

๗) บริษัท เมืองไทยประกันภัย จำกัด (มหาชน)

๘) บริษัท โตเกียวมารีนประกันภัย (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)

๙) และบริษัท ไทยเศรษฐกิจประกันภัย จำกัด (มหาชน)

๓.๒ บทบาทและหน้าที่ หน่วยงานข้างต้นจะมีบทบาทแตกต่างกันไปดังนี้

๓.๒.๑ บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด จะเป็นผู้ริเริ่มโครงการ ประสานงานและจัดทำ Microsite สำหรับการรับสมัคร และประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ นำเสนอต้นแบบคนทำดีบนท้องถนน

๓.๒.๒ กรมการขนส่งทางบก จะมีบทบาทสนับสนุนข้อมูลเพื่อการตรวจสอบประวัติผู้สมัครเข้าร่วมโครงการเบื้องต้น ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ทะเบียนรถ ใบขับขี่รถยนต์ และอนุญาตให้มีการประชาสัมพันธ์

โครงการผ่านสื่อภายใต้การดูแลของกรมฯ และประชาชน รวมทั้งเชิดชูผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็น Hero on the Road ผ่านทางเว็บไซต์ของกรมฯ

๓.๒.๓ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะมีบทบาทสนับสนุนการตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ที่สมัคร โดยจะต้องไม่กระทำผิดกฎจราจรที่ได้รับใบสั่งจากตำรวจจราจร ๑ ปี ที่ผ่านมา และการสนับสนุนการตั้งด่านตรวจพิเศษ ๑๗ จังหวัดที่เกิดอุบัติเหตุสูงสุดทั่ว

๓.๒.๔ บริษัท ประกันภัยฯ ๙ แห่ง และ TIB (Toyota Insurance Brokers) จะมีบทบาทสนับสนุนการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อต่าง ๆ การตรวจสอบข้อมูลกรมธรรม์การประกันภัยอุบัติเหตุระยะเวลา ๑ ปีที่ผ่านมา รวมทั้งสนับสนุนฟรี พรบ. เพื่อเป็นรางวัลให้กับผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็น Hero on the Road

๓.๓ กิจกรรมในโครงการ โครงการ “Hero on the Road” แบ่งออกเป็น ๓ กิจกรรม ดังนี้

๓.๓.๑ กิจกรรมที่ ๑ : การสร้างแรงบันดาลใจ และเชิดชูคนทำดีบนท้องถนน กับ Hero Model โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการฯ เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ใช้รถใช้ถนน และการนำเสนอเรื่องราวของ “Hero Model” หรือผู้ที่ทำดีบนท้องถนน เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจและแรงจูงใจให้ผู้ใช้รถใช้ถนนเข้าใจและเห็นความสำคัญของวินัยและน้ำใจบนท้องถนน

๓.๓.๒ กิจกรรมที่ ๒ : ค้นหาและรับสมัครคนทำดีบนท้องถนน ผ่านกรมการขนส่งทางบก โดยการนิยามของคนดีบนท้องถนน หรือ Hero on the Road จะต้องมีความใจเอื้ออาทรบนท้องถนน เช่น การเสียสละ และการช่วยเหลือ รวมทั้งการมีวินัยในการใช้รถใช้ถนน เช่น การปฏิบัติตามกฎจราจรพรบ.ขนส่งอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ขับขี่รถยนต์และรถกระบะ และประชาชนทั่วไป ซึ่งคณะกรรมการผู้คัดเลือกมาจากตัวแทนของภาคีเครือข่ายตามข้อ ๓.๒

๓.๓.๓ กิจกรรมที่ ๓ : เคารพกฎ รักษาวินัยจราจร โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะบังคับใช้กฎหมายด้านการจราจร พรบ.ขนส่ง อย่างถูกต้องในพื้นที่ ๑๗ จังหวัดที่มีอุบัติเหตุสูงสุดและผิดกฎจราจร ได้แก่

๓.๓.๑ ภาคเหนือได้แก่ จ.เชียงใหม่ จ.เชียงราย

๓.๓.๒ ภาคใต้ ได้แก่ จ.สุราษฎร์ธานี จ.สงขลา

๓.๓.๓ ภาคกลางได้แก่ จ.สระบุรี จ.นครสวรรค์

๓.๓.๔ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ กรุงเทพฯ จ.นนทบุรี จ.ปทุมธานี จ.นครปฐม

จ.สมุทรสาคร จ.สมุทรปราการ

๓.๓.๕ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จ.อุบลราชธานี จ.อุดรธานี จ.นครราชสีมา

จ.ขอนแก่น

๓.๓.๖ ภาคตะวันออก ได้แก่ จ.ชลบุรี

โดยเน้น ๔ พฤติกรรมเสี่ยง คือ ขับรถเร็วเกินกฎหมายกำหนด เมาแล้วขับ ไม่คาดเข็มขัดนิรภัย และคุยโทรศัพท์ขณะขับรถ

สรุป

แนวคิด “วินัยและน้ำใจบนท้องถนน” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของพื้นฐานของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ย่อมมีหน้าที่สำคัญในการเคารพวินัยและมีวินัยในตนเอง โดยเฉพาะวินัยในการจราจร ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการสนับสนุนต่อการเสริมสร้างวินัยในการจราจร อันจะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นพื้นฐานสำคัญของประชาชนในการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งและมั่นคงต่อไป ด้วยการพัฒนาจากหลักการ

พื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยว่าด้วยวินัยพลเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านโครงการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ตลอดจนขยายความร่วมมือไปสู่ภาคประชาชนในการร่วมรณรงค์วินัยและน้ำใจบนท้องถนน โดยจะเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยส่งเสริมการลดอุบัติเหตุ และการเสียชีวิตบนท้องถนนของภาคประชาชนและผู้ใช้รถใช้ถนนอย่างยั่งยืน ภายใต้โครงการ “ถนนสีขาว” ผ่านกิจกรรมความร่วมมือต่าง ๆ ที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่เด็ก และเยาวชน ผู้ใช้รถ ใช้ถนน ตลอดจนประชาชนทั่วไป

โครงการความร่วมมือรณรงค์ความปลอดภัยดังกล่าว เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ที่บูรณาการทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน นับเป็นโอกาสอันดีระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน ด้วยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ในการร่วมกันหาแนวทาง และมาตรการป้องกันเพื่อลดอุบัติเหตุ โดยการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎจราจรที่ถูกต้อง และความมีน้ำใจบนท้องถนน ขยายไปจนถึงเครือข่ายทางสังคม อันจะเป็นการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) : พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้าง
ประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ : ๒๕๕๕)

สมลักษณ์ ไชยเสรีรัฐ, การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบติดตาม
การบริหารงานตำรวจนครบาล, (กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต : ๒๕๔๙)